

Βιβλία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία —Εισαγωγικά σχόλια—

της Μ. Αντύπα

Τα βιβλία που παρουσιάζονται είναι εκείνα που δεν «προσφέρονται» για ευρεία κατανάλωση παρ' όλο που μερικά από αυτά μπορεί να αγοράστηκαν από πολλούς (το αν διαβάστηκαν παραμένει ανοιχτό θέμα). Θα παρουσιάζονται βιβλία με διαχρονικό ενδιαφέρον και όχι βιβλία «επίκαιρα» ή βιβλία «της μόδας».

Άλλο χαρακτηριστικό των βιβλίων που παρουσιάζονται είναι ότι δεν προσφέρουν «εύκολες» απαντήσεις ή υπεραπλουστεύσεις, ούτε φυσικά προσφέρονται για slogan.

Γενικά, είναι βιβλία της «μείζονος προσπάθειας»: γράφτηκαν με φρόντιδα και απαιτούν την φροντίδα και την προσοχή όσων τα διαβάσουν.

Για τους παραπάνω λόγους κρίθηκε κατάλληλη η παρουσίαση και επιπροσθέτως γιατί παρ' όλο που τα βιβλία έχουν κυκλοφορήσει αρκετά χρόνια πριν στο εξωτερικό είναι ακόμη σχεδόν άγνωστα στην Ελλάδα.

Dinnerstein Dorothy: The Mermaid - and the Minotaur Harper and Row Publishers

New York, N.Y. 1976

Το πρώτο βιβλίο της σειράς παρουσίαση της Ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, θεωρήθηκε σημαντική συνεισφορά στην φεμινιστική σκέψη, χρησιμοποιήθηκε σαν πανεπιστημιακό βοήθημα για πληθώρα μαθημάτων στα πανεπιστήμια των Η.Π.Α και κρίθηκε απαραίτητο για κάθε βιβλιοθήκη.

Το υλικό δοκιμάστηκε στο πανεπιστήμιο Rutgers των Η.Π.Α αλλά δεν «ακαδημαϊκίζει» ούτε φιλοδοξεί να εκπληρώσει τις... προδιαγραφές επιστημονικού συγγράμματος. Ηθελήμενα η συγγραφέας διάλεξε «να μην οχυρωθεί πίσω από τον τοίχο των ακαδημαϊκών αναφορών και υποσημειώσεων» όπως λέει. Κατά τη γνώμη της ο ακαδημαϊκός τρόπος παρουσίασης μας κρατάει σε συναισθηματική απόσταση από τα όσα διαβάζουμε. Αντίθετα ο σκοπός της Dinnerstein είναι να μας φέρει αντιμέτωπες συναισθηματικά με τις ιδέες του βιβλίου που αναφέρονται στην ιστορία της οργανωμένης ανθρώπινης ζωής. Δηλαδή, τίθενται ερωτήματα για τις διαπροσωπικές σχέσεις και στην συνέχεια εξετάζονται οι επιπτώσεις των διαπροσωπικών σχέσεων στον τρόπο διεύθετης των καθημερινών μας υποχρεώσεων και των αναγκών μας προσωπικών ή κοινωνικών.

Σημαντική ιδιαιτερότητα προσδίδει στο βιβλίο ή παρατήρηση ότι οι κοινωνικοί φιλόσοφοι που εξετάζουν, προβληματίζονται και κάνουν διαγνώσεις για τις αλλαγές στις ανθρώπινες σχέσεις («την ανεξέλεκτη επιτά-

χωση των ζωτικών και ανταγωνιστικών τάσεων στις ανθρώπινες σχέσεις και θεσμούς») κάνουν το σφάλμα να παραβλέπουν την σπουδαιότητα του παραδοσιακού τρόπου συμβίωσης των φύλων στις δυτικές κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα στο γεγονός ότι όλοι άνδρες - γυναίκες ανατρέφονται στα παιδικά μας χρόνια αποκλειστικά από γυναίκα (Αυτό ισχύει βέβαια για τις αστικές οικογένειες στις Η.Π.Α κατά κύριο λόγο).

Η επιχειρηματολογία της για τις επιπτώσεις των θεσμών αυτών στην προσωπικότητα μας είναι πειστική και πολλές φορές ιδιαίτερα εύγλωτη.

Αν οι ιδέες που παρουσιάζονται μας κάνουν να δυσφορήσουμε ή μας προκαλούν ανησυχία ή και αν ακόμα μας εκνευρίσουν αυτό είναι συνειδητή επιλογή της συγγραφέως.

Τονίζει ότι όχι μόνο δεν λέει «εύκολα» (ευχάριστα, κοινότητα) πράγματα στο βιβλίο της αλλά αντίθετα καταλαβαίνει ότι πολλές από τις ιδέες της μπορεί να φανούν ή και να αποτελέσουν «απειλή» με την ψυχαναλυτική έννοια του όρου. Δεν κρύβει άλλωστε το γεγονός ότι και η ίδια αισθάνθηκε την «απειλή» αυτή κατά τη διαδικασία του γραψίματος. Της χρειάστηκαν όπως λέει χαρακτηριστικά 10 χρόνια για να αντιμετωπίσει τις ιδέες και τη σημασία τους για την ανθρώπινη προσωπικότητα, (ενώ οι φίλοι την παρότρυναν να το εκδώσει ενώ το θέμα ήταν ακόμη

«ζεστό»). Ας μη ξεχνάμε ότι το βιβλίο είναι απόσταγμα και της προσωπικής εμπειρίας αλλά και των ενδιαφερόντων της συγγραφέως. Η ίδια κατατάσει τον εαυτό της στην Σχολή των Ψυχολόγων του Gestalt και παραδέχεται την επίδραση του Solomon Asch. Μάλιστα τονίζει την επίδραση της «Κοινωνικής Ψυχολογίας» του Asch στο βιβλίο της παρ' όλο που τονίζει εξ ίσου και την εξέλιξη της πέρα από την επίδραση του Asch.-

Η συγγραφέως θέλει να μας «προκαλέσει να αντιπαλέψουμε» με τις ιδέες του βιβλίου και μας ξενάγει στους χώρους των διαφορών της Φροϋδικής θεώρησης απ' τη μία και της ψυχολογίας Gestalt από την άλλη. Δεύτερος σκοπός της είναι να συσχετίσει τα αποτελέσματα της ανάλυσης με το μεγάλο και δύσκολο έργο της αναδιοργάνωσης των καθημερινών διευθετήσεων στις διαπροσωπικές μας σχέσεις.

Όμως παρ' όλη τη μη-ακαδημαϊκή διατύπωση το βιβλίο παραμένει δύσκολο αν όχι απροσπέλαστο για πολύ κόσμο. Πρώτο γιατί ήταν ένα βιβλίο μας βάζει σε σκέψεις ή προκαλεί ανησυχία γιατί τα θέματα που πιάνει είναι «δυναμίτης» από ψυχολογική άποψη, τότε τείνουμε να προσέχουμε ή να υπερτονίζουμε τα λάθη ή τις ελλείψεις (που υπάρχουν σε κάθε βιβλίο) και να βρίσκουμε ό,τι δικαιολογία μπορούμε για να το βάλουμε στην πάντα.

Το βιβλίο είναι επίσης δυσπροσπέλαστο γιατί τόσο τα επιχειρήματα όσο και πολλές ιδέες είναι διαποτισμένα από την επαγγελματική εμπειρία της συγγραφέως σαν πειραματικού ψυχολόγου. Έτσι, γίνονται κατανοητές μόνο αν υπάρχει εξαιρετική δαιμόνηση ή αλλιώς μεγάλη εξοικίωση με τις ψυχολογικές έννοιες.

Δύσκολο λοιπόν το βιβλίο. Το γράψιμο είναι προσεγγμένο και οι ιδέες εξαιρετικά ενδιαφέρουσες. Αξίζει τον κόπο να καταβάλλει κανείς την προσπάθεια που χρειάζεται για να το διαβάσει.

David M. Schapps: Economic rights of women in ancient Greece.

Edinburgh University Press 1979

Ο Schapps ασχολείται με την ιστορία της Νομικής και είναι επίσης κλασικιστής. Βασίστηκε σε πηγές λογοτεχνικές και επιγραφικές για να μας δώσει μια συγκριτική εικόνα των διαφορών από πόλη-κράτος σε πόλη-κράτος των νόμων που ρύθμιζαν τις σχέσεις των γυναικών προς την ιδιοκτησία, κληρονομιά, προίκα και το εμπόριο.

Το βιβλίο αυτό είναι σχεδόν η μοναδική προσπάθεια του είδους κατά τα τελευταία 50 χρόνια. Η δυσκολία του εγχειρήματος έγκειται στο ότι οι πηγές της μελέτης προέρχονται από διαφορετικά μέρη και διαφορετικές χρονικές περιόδους αλλά επίσης στο ότι δεν προσφέρονται για σύγκριση επειδή είναι

διαφορετικού είδους, δηλαδή αγορεύσεις δικηγόρων από τη μία και επιγραφές από την άλλη. Με τα λόγια του συγγραφέα: «Ξέρουμε τουλάχιστον εν μέρει, ποιός ήταν ο νόμος στην Γορτινία και Κρήτη τον έκτο αιώνα, ξέρουμε τι ποσοστό της γης ανήκε στις γυναίκες στην Λακωνία τον τέταρτο αιώνα, έχουμε τις αγορεύσεις των δικηγόρων στα Αθηναϊκά δικαστήρια της ίδιας χρονικής περιόδου, έχουμε γραπτά από τους Ναούς της Δήλου μιάς λίγο πιο πρόσφατης εποχής και τέλος έχουμε τις απελευθερώσεις των σκλάβων στους Δελφούς από μια ακόμη πιο πρόσφατη περίοδο.

Μόνο σπάνια υπάρχουν συγκρίσιμες πηγές ή έστω δυο διαφορετικά είδη ντοκουμέντων από τον ίδιο τόπο και χρόνο. Έτσι οι διαφορές που βρίσκει ο ερευνητής μπορούν να αναχθούν σε παράγοντες γεωγραφικούς, ιστορικούς ή και σε απλά ατυχήματα (!) διατήρησης. Το υψηλό επιστημονικό ήθος που χαρακτηρίζει τον συγγραφέα φαίνεται από την παρατήρηση του ότι η αναζήτηση της αλήθειας, ενώ υπάρχουν τόσες εύκολες ερμηνείες των «δύσκολων» πηγών, ενέχει δυσκολίες και αβεβαιότητα και γι' αυτό μας προειδοποιεί ότι δεν θεωρεί τα συμπεράσματα του σαν τα μόνα πιθανά.

Ένα άλλο συμπέρασμα που βγαίνει από

το βιβλίο είναι ότι η Αρχαία Αθήνα δεν είναι καθόλου αντιπροσωπευτικό παράδειγμα του τι συνέβαινε κατά την αρχαιότητα.

Π.χ. στο θέμα της ιδιοκτησίας της γης: Υπήρχαν πόλεις όπου οι γυναίκες ήταν κάτοχοι πολύ περισσότερης γης απ' ότι στην Αθήνα και μάλιστα την είχαν «στ' όνομα τους».

Βέβαια παντού υπήρχαν πλούσιες και φτωχές γυναίκες, γυναίκες που κυριαρχούσαν στην οικονομική ζωή της οικογένειάς τους και γυναίκες που είχαν αποκλειστεί απ' αυτή.

Όπως λέει ο Schapps το ερώτημα «ποιά ήταν η θέση της γυναίκας στην Αρχαία Ελλάδα» δεν είναι ερώτημα απαντήσιμο επιστημονικά γιατί δεν μπορούμε να εξετάσουμε το θέμα σε επιθυμητό επίπεδο λεπτομέρειας ή αντίστοιχα πολυπλοκότητας ούτε βέβαια θέτει το θέμα σε ιστορική προοπτική. Ο επιστημονικός τρόπος προσέγγισης θέτει ερωτήματα όπως: Πώς εξελίχθηκε ο θεσμός X από προηγούμενους θεσμούς ή πώς συνέβει η αντίληψη Ψ να συμπίπτει με την αντίληψη Z σε άλλη πόλη-κράτος η τι επίδραση είχαν οι θεσμοί X και Y στις επόμενες γενιές. Οι υπεραπλουστεύσεις δεν έχουν σχέση με την κατανόηση μας λέει ο Schapps.